

לא בשמיים היא

מו"ק טז: אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזרה ומבטלה.

ב"מ נט: וזה הוא תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו תנא באותו היום השיב ר"א כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו א"ל אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו ק' אמה ואמרי לה ת' אמה א"ל אין מביאין ראייה מן החרוב חזר וא"ל אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם א"ל אין מביאין ראייה מאמת המים חזר וא"ל אם הלכה כמותי כותלי ביהמ"ד יוכיחו חזר וא"ל אם הלכה כמותי ביהמ"ד ליפול גער בהם רבי יהושע א"ל אם ת"ח מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר ועדיין מטין ועומדין חזר וא"ל אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות אשכחיה רבי נתן לאלהיה א"ל מאי עביד קוב"ה בהיא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני.

שיטמ"ק: שהכונה בזה לנסות את החכמים אם זה הקול יעתיקם ממה שמקובל בידם או לאו וכמו שאמר כי מנסה ה' אלהיכם אתכם וגו' והורה בזה אמיתות קבלתם. ואמר רבי יהושע לא בשמים היא לפי שתורת השם תמימה וכבר נתנה לנו בסיני והודיענו שלא ישונה ממנה דבר ולא נשאר בתורתנו לא דבר סותר זה את זה ולא שום ספק כדי שנצטרך בו למופת מן השמים.
רה"ש כה: אתם שלש פעמים אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין.

קול אליהו: חזר ואמר ב"ק מן השמים יוכיח... ור"י אמר לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול וכו'. יבואר עפ"י המדרש בשעת בריאת העולם חסד אמר יברא וכו' אמת אמר אל יברא מפני השקרים, מה עשה הקב"ה השליך אמת ארצה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף וכו', והכונה כך הוא דאמת אמר אל יברא מפני השקרים ר"ל מפני שהאמת צולל בין אלפי מבוכות וספקות, וא"ל לבנ"א לקלוע בשכלם אל נקודת האמת, מה עשה הקב"ה השליך אמת ארצה ר"ל שמסר האמת לשרי התורה והחכמה למטה בארץ כפי שיסכימו הם כן יקום, שנאמר אמת מארץ תצמח, ומשנתן הקב"ה התורה לישראל צוה בעצמו שאם יולד איזה ספק בתורה יקום פסק הלכה שבין החכמים החולקים דווקא כפי שיבינו שרי התורה ולא זולתם, ואליהם הבטיח התורה עפ"י התורה אשר יורוך. ע"כ כשיצא הב"ק ואמר הלכה כר"א עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא שכבר יצא הפסק דין מיד הדיין ע"כ אין אנו משגיחין בב"ק ולא בשום נברא בעולם במה שנוגע בעניני הדת רק כפי הסכמת חכמי התורה למטה בארץ.

תפארת שלמה: יום אחד הוסיף משה מדעתו. התמיה' מבוארת שהרחיב זמן מה שהעליונים ותחתונים היו מחכים ומצפים על יום קדוש כזה. אך מבואר ותגזר אומר ויקם לך הקב"ה גוזר והצדיק מבטל הצדיק גוזר והקב"ה מקיים. וזהו אחת מהאמונות החזקות שבידינו. **ואם אחד אינו מאמין בזה אינו בכלל יהודי. ולזה שייכים כל התפלות** ובוה שמעתי הפי' בפ' ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך. פי' זה הכח בעצמו נתן לך הקב"ה להצדיקים שיאמרו לא כן. פי' שיבטלו גזירות המקום ב"ה בדיבורם. ובוה פי' הרב קדו"ל ז"ל בקש נבוכדנצר לגנות דברי דוד המלך ע"ה היינו שאמר שאין בכל העולם שיבטל דברי הש"י ע"ש. ובוה פי' הזוהר בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך אבל בישראל יש. שהם עושים נסים ונפלאות כמו הקב"ה כביכול. **ולזה רצה משה כאן קודם מתן תורה להתנות בתנאי קודם למעשה עם הקב"ה וגם להודיע זאת לישראל הכח שבידם אם ישמרו התורה דהיינו שבטל מיד דברי הש"י בזה להורות שיש בידי ישראל הכח לעשות כרצונם והקב"ה מסכים עמהם** וז"פ ויאמינו בה' ובמשה עבדו דהיינו שזוה אמונה אחרת שמשא איש האלהים ובידו להפוך מדה"ד למדה"ר שמדה"ר נקרא אלהים ולזה נקרא משה איש האלהים. וז"פ אין לנו אלא דברי בן עמרם. לכאורה קשה הלא היו הדברים אשר יצאו מפי הקב"ה כמבואר בפסוקים. רק שהם לא ידעו אם הש"י צוה כן והאמינו בזה דאפי' הש"י לא צוה. מסכים הש"י עם משה ויעשה עמנו נסים. ובזכות האמונה נגאלו כמבואר במדרש שהאמינו במשה.

קדו"ל פורים קדושה שלישית: במסכת סנהדרין ביקש נבוכדנצר לזמר שירות ותשבחות שיגנה שירות ותשבחות של דהע"ה בא מלאך וסטרו על פיו. ולכאורה אין לו הבנה וכי היאך עלה על דעת הרשע זה נבוכדנצר יהיה יכול להגיד שירות ותשבחות שיגנה זמירות ותשבחות של דהע"ה, וכי אם אחד מגיד שירות יותר מחבירו יהיה השירות של חבירו מגונה? אפס נראה ל', **כי בזמן שהבורא ב"ה אוהב כנסת עמו בית ישראל. וכנ"י המה ברוב המעלות אז יש בישראל כח לבטל גזירות רעות. הגם אם הקב"ה גוזר גזירה יש בידם לבטל הגזירה כמאמר צדיק מושל ביראת אלהים.** כמו שאמר שמעון בן שטח לחוני המעגל ככן המתחטא על אביו ועושה רצונו והוא מחמת גודל שעשועים שהאב משתעשע בכנו מבטל רצונו מפני רצון בנו. כן אנחנו נקראים בנים למקום מחמת גודל שעשועים שמשמעשע האל יתברך עמנו מבטל גזרותיו מפני רצון ישראל. וזה הוא בזמן שאנחנו חביבים עליו יתברך, לא כן ח"ו בזמן הסתרת פנים. והנה נבוכדנצר הרשע אמר וכמצבייא עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא. והנה בזמן שישראל המה אהובים לפני הקב"ה כביכול לא כן הוא שכמצבייא עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא, שהרי ישראל המה יכולין לבטל גזירותיו, אם כן כביכול הקב"ה לאו כמצבייא עושה בחיל שמיא ודיירי ארעא, שהרי הצדיקים יכולין לבטל גזירותיו כביכול, רק נבוכדנצר הרשע לא רצה כן שהצדיקים יכולין לבטל גזירותיו יתברך כביכול מרע לטוב ומיגון לשמחה, כי הוא היה רוצה להחריב ביהמ"ק והיה מתיירא אולי צדיקים שבדור יבטלו גזירותיו ויבנה ביהמ"ק לכן רצה נבוכדנצר הרשע להמשיך בשירות ותשבחות שהקב"ה לא ינהג את עולמו על ידי רצון עמו בית ישראל מחמת גודל השעשועים והתפארות שהש"י מתפאר בעמו בית ישראל, רק כאשר יגזור האל יתברך כן יקום אפילו לרעה כן יקום ולא יוכלו עמו בית ישראל לבטל גזירותיו: **ולכן אמר כמצבייא עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא. שרצה נבוכדנצר הרשע שלא יהיה מי שיבטל גזירותיו. ולא כן כונת דהע"ה שרצה דוקא שהאל יתברך יתפאר בנו ומגודל התפארות ושעשועים בעמו בית ישראל יהיו יכולין לבטל גזירותיו וכל תהלותיו של דהע"ה מלא בזה שהאל יתברך עושה רצונו כגון רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע, וכגון רוצה ה' בעמו וכגון קולי אל ה' אקרא כו' (הגם שאמר הכתוב כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, היינו בשמים ובארץ אבל לא בדיירי על ארעא. כי הדרים בארץ יכולין לבטל גזירותיו) וכמה פסוקים נאמרו בתהלים להורות שעמו בית ישראל יכולין לבטל גזירות האל ברוך הוא: והנה ידוע שדהע"ה על ידי שירות ותשבחות פעל שהאל יתברך נמשך באלו השירים שאמר כגון ורחמי על כל מעשיו עשה בשירות ודבורו פעולה שהאל יתברך נמשך במדת הרחמניות. וכשאמר המשורר טוב ה' לכל, פעל שהאל יתברך נמשך במדת הטוב שצדיק עושה בדבורו רושם. לכן אל יפתח פיו לשתן. וזה ביקש נבוכדנצר הרשע להגיד שירות ותשבחות שיגנה שירות ותשבחות של דהע"ה. ובא המלאך וסטרו על פיו, רק שהכל יתנהג על פי כנסת ישראל ותפלת הצדיקים. וזה אשר אמר דוד המלך ראש המשוררים ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה, כלומר שבשמים כל אשר חפץ עשה, לא כן כביכול**

בארץ כל אשר הפץ עשה. כי בארץ צדיקים יכולין לבטל גזירותיו יתברך שמו, וזה אחת משעשועי הבורא ב"ה שברא בריאות נשמות צדיקים שמבטלין גזירותיו כדרך האב המשתעשע עם בנו. כשמנצח בן את האב וכמו שאיתא מאי עביד קוב"ה קא חייד ואמר נצחוני בני.
מגלה עמוקות: בהר סיני זכה משה למדריגות עבד... באהל מועד זכה למדריגת בן... וכן התפלל עתה שיהיה שותף להקב"ה במעשה בראשית.
 לזה חשב שיהיה בכניסתו לארץ, לכן אמר ואראה את הארץ ואזכה להיות שותף להקב"ה. השיב לו הקב"ה הלא יש לך מעלה גדולה יותר מזו מן שותף להקב"ה, שאתה הרב ואני מחוייב לעשות רצונך, כי ותגזור ואומר ויקם לך הקב"ה גזור גזירה ואתה מבטלה, כי צדיק מושל ביראת אלהים מי מושל בי צדיק, ומשה שנקרא איש האלהים.

משך חכמה ויקרא כג כא: התורה נתונה להאומה, וכפי הסכמת חכמיה וגדוליה כן נמשכים דרכי האלקים והשגחתו, וכמו שאמרו נרד אני ואתם לב"ד של מטה ונדע אימת רה"ש ויו"כ, ואתם אפילו שוגגין, ולא תסור ימין ושמאל כו' וכמו שפירשו הך דאמרו השליך אמת ארצה, שכפי הוראת ב"ד כן האמת. והנה מצאנו מאימתי התחילה התורה להתנהג עפ"י חכמי האומה וזה הוא תורה שבע"פ? מו' בסיון, שמשם חדש יום אחד, ולא שרתה שכינה עד יום שלישי צפרא דשבתא... וזה שאמרו הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, מ"ט יום שנתנה בו תורה לישראל, פירושו, נתנה להם שיהא ההלכה כפי מה שיאמרו, ויתנהגו דרכי ההשגחה האלקית בהאומה עפ"י הוראת ישראל וגדוליה. ולזה קרבנו שתי הלחם משאר וחמץ, דלמזבח אסור ואינו קרב כלל רק נאכל לכהנים, להורות, דעיקר ההג הוא לכם והוי לבעלים, וכהנים במקום בעלים קיימי.

הקדמת קצות החושן: בזוהר בראשית ר"ש פתח ואשים דברי בפ"ך כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא ולילא בגין דקב"ה ציית לקליהון דאינון דמתעסקין באורייתא על ידא דההוא דאשתדל באורייתא עביד רקיע חדא... אמנם לזאת יחרד איש פן ידבר בתורה בדברים אשר לא כן ושכל האנושי לואה להשיג האמת... אך לא נתנה התורה למלאה"ש ואל האדם נתנה אשר לו שכל האנושי ונתן לנו הקב"ה התורה ברוב רחמיו וחסדיו כפי הכרעת שכל האנושי גם כי אינו אמת בערך השכלים הנבדלים. וכבר האריך הר"ן בדרשותיו במה שאמרו רבה הוי יתיב וקא גריס שמע דקא מפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן לבהרת טהור ספק הקב"ה אומר טהור ומתיבתא דרקיעא אמרי טמא אמרי מאן נוכח רבה בר נתנני דהוא יחיד באהלות. וע"ש שהקשה אחר שהשיגו מהשי"ת שהיה מטהר איך טמאו הם עד שהוצרכו להכרעתו של רבה? וז"ל: כי אם היותם שספק טהור על דרך האמת היו אומרים טמא שאחר שהכרעת התורה נמסרה להם בחייהם ושכלם היה מחייב לטמא היה מן הראוי שיהיה טמא אעפ"י שהוא בהיפך האמת שכן חייב שכל האנושי והשאר אעפ"י שהוא אמת אין ראוי לעשות מעשה כן בדרכי התורה, כמו שלא טהרו בעלי מחלוקתו של ר"א אעפ"י שנתנה עליהם ב"ק מן השמים שהלכה כמותו ולא נסתפק להם שהענין מאת השי"ת ואעפ"י לא בשמים הוא, ולפיכך אמרו מאן נוכח רבה ולא באתה אליו ההכרעה מן האמת כי לא נסתפקו בזה כמו שכתבנו אלא שהכריע ששכל האדם מחייב וכו'... וכל הרואה זה ישתומם ולבבו יחרד... ובדרוש י"א ז"ל: וג"כ נאמין שאם הסכימו הפך האמת ונדע זה ע"י ב"ק או נביא אין ראוי שנסור מהסכמת החכמים וזה הוא ענין ר"א הגדול עם החכמים שאע"פ שנתן אותות גדולים וחזקים שהאמת כדבריו ויצאתה ב"ק מן השמים ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום אעפ"י כשלא רצה להסכים לדבריהם נמנו עליו וברכוהו לפי שלא מסר השי"ת הכרעת ספיקות התורה לנביא ולא לב"ק אלא לחכמי הדור וכו' ומפורש עוד שאין צ"ל שאין ראוי שימשך אחר הנביאים הפך הסכמת החכמים, אבל ג"כ יספקו החכמים בדבר מה אין לנו שנקח ביאור הספק ההוא ע"פ נביא אבל יותר טוב שישאר הדבר בספיקו שאמרו שם בימי אבלו של משה נשתכחו וכו' וא"ל ליהושע שאל וא"ל לא בשמים הוא ונאמר עוד שם שעמדו עליו כל ישראל וא"ל הקב"ה לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה: הקב"ה בחר בנו ונתן לנו את התורה כפי הכרעת שכל האנושי אעפ"י שאינו אמת וא"כ המחדשו הוא חידוש גמור רק שיהיה אמת בהכרעת שכל האנושי. ובב"ר אמר ר' סימן בשעה שרצה הקב"ה לברוא את האדם נעשו מלאכי השרת כתות כתות... מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכה ארצה שנאמר ותשלך אמת ארצה אמרו לפניו רבש"ע אתה מבזה תכשיט שלך אמר הקב"ה תעלה אמת מן הארץ. והיינו משום דידוע דשכל האדם ילאה להשיג האמת בהיות בארץ שורשו ולזה אמרו אתה מבזה תכשיט שלך כיון שעיקר הבריאה עבור התורה והאדם בשכלו האנושי מהנמנע להשיג האמת האמיתי וכאשר יתנהגו העולמות כולם מעלמא ועד עלמא ע"פ תורת האדם ולא יהיה ע"פ האמת הרי אתה מבזה תכשיט שלך שחותמך אמת וע"ז השיב הקב"ה זהו רצוני שתעלה אמת מן הארץ והאמת יהיה כפי הסכמת החכמים בשכל האנושי ולשכון כבוד בארצנו. וזו היא ברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת שיהיה האמת אתנו וחיי עולם נטע בתוכנו.

בית הלוי יט: ובוה יש לישב מה שהקשה המג"א היאך אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו והרי קי"ל דבשבעה לחודש ניתנה התורה, רק הענין דהכתוב ואמר וקדשתם היום ומחר ומשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו והסכים הקב"ה על ידו דלא ירדה שכינה עד למחר. ונמצא דזאת המתנה שהתורה ניתנה לישראל וכפי שידרשו כן יהיה האמת היה בשש בסינן מה דלא ירדה עדין באותו יום השכינה וזהו שנקרא מתן תורה שניתנה להם התורה כמתנה, ובשביעי היה קבלת התורה שקיבלו אותה ישראל ומתן תורה היה בששי. וזהו שאומרים מתן תורתנו ולא מתן תורה דתורתנו הפירוש שנעשית שלנו, והיא התורה שבע"פ והדרשות שנקראת על שם ישראל, וכמו דאיתא במדרש איכה כי מאסו את תורת ה' (ישעיה ה) זה תורה שבכתב ואמרת קדוש ישראל כו' זו תורה שבע"פ... ועל ענין זה תיקנו חכמים שתי ברכות על התורה בעת קריאת התורה ברבים, אחת קודם שקורא בספר תורה והיא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והוא על תורה שבכתב, ואחר שמסיים קריאתו בכתב תיקנו לומר אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו והיא הברכה על תורה שבע"פ שמסרה לנו שיהיה האמת בהתורה כפי אשר יאמרו החכמים, וזהו וחיי עולם נטע בתוכנו כי היא לנו כנטיעה שמוספת והולכת חידושי תורה עד אין סוף.

קדו"ל ואתחנן: וירד ה' על הר סיני, כשנתן לנו התורה היה כביכול ירידה, כי נתן לנו התורה ואנו מנצחים הבת קול. ובוה נראה בגמרא הוסיף משה מדעתו יום אחד, ולכאורה כי דבר ה' לא ישוב ח"ו ריקם, כי מאמר השי"ת היה כי ביום השלישי ירד ה'... על כן צדקו דברי השי"ת היו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' כביכול לשון ירידה שהתורה תהיה לנו ולא למעלה, כשאנו אומרים הפירוש ובת קול להיפוך אין משגיחין בבת קול, ולא היה כוונת השי"ת שביום השלישי יהיה קבלת התורה, רק שביום השלישי יגמור שהתורה תהיה לנו על כן הוסיף יום אחד משה מדעתו, שבשלישת ימי הגבלה מסר לנו שיהיה בידינו הפירוש של התורה ויום אחד על קבלת התורה:

ירושלמי סנהדרין ו: בת שלש שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקילה נמלכו בית דין לעברו ובה עליה אינו בסקילה. א"ר אבין אקרא לאלהים עלינו לאל גומר עלי בת שלש שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין.

